

AM

AM

AM

AM

AM

AM

AM

AM

AM

AM

" Fortuna-Virtu "

HIVER 1959-60

- n° 109 -

Prix du numéro : 4,00 F

Abonnés : 2,00 F

SPECIAL

- Pop gwir miret strizh -

NOS NUMEROS SPECIAUX.

-
1 - Le Mouvement Breton (Marchal)	.... 2° édition..	2,50 F
2 - Galerie Bretonne (J.La Bénélaïs)	.....	Epuisé
3 - Point de Vue Gallo (J.Gallo)	.....	1,00 F
4 - Notre Nationalisme (Mik) - en réimpression....		2,50 F
5 - Yann-Vari Perrot (Ivor)	.....	Epuisé
6 - Quelques Points d'Histoire (Naven Henaff).....		Non publié
7 - Fédéralisme Interne et Externe (R.Tugdual).....		Epuisé
8 - Pour un Socialisme Breton (R.Glémarec).....		Epuisé
9 - Lettres Inédites (Taldir)	.....	3,00 F
10- Des Conditionnelles Néo-Celtiques (Y.P.Sylvester)		1,00 F
11- Discours de l'Abbé Maury(Introduction R.Tugdual).		3,00 F
12- Le Point de Vue Moral & Religieux d.Celtés(M.Goz)		Epuisé
13- La Querelle de l'Orthographe (R.Tugdual)	.....	2,50 F
14- Les Celtes de France et de Gaule (Mamm Goz)	....	5,00 F
15- Industries de Bretagne (R.Tugdual) fasc.I	....	Epuisé
16- Industries de Bretagne (R.Tugdual) fasc.II	....	Epuisé
17- Miroir Celtique (Yann-Per Sylvester)	.....	2,50 F
18- Limites et Possibilités d'une France Européenne (Bernard Delesalle).....		Epuisé
19- Petite Histoire de la Bretagne Nationale(R.Pennek)		Epuisé
20- Douza Poèmes Gallos (Louis)	.....	2,50 F
21- Prénoms Bretons (Mikael)	.....	1,00 F
22- Pensées d'un Jeune Nationaliste Breton(A.Ar Gow).		2,50 F
23- Du Ralliement aux Causes Victorieuses(A.Le Baner)		4,00 F
24- L'Antique Eglise de Celtie (Gatuatir Iltud).....		2,50 F
25- C'est par la tête que pourrait le poisson (J.K)...		1,00 F
26- An den gwenn diskiantet (Youenn Olier).....		4,00 F
27- Les Deux Europes (Karel Dillen).....		1,00 F
<u>A paraître :</u>		
28- Broadelouriezh ha Gouennelouriezh (A.Heusaff)....		2,50 F

Des textes signés des meilleurs auteurs du Mouvement,
anciens...

MARCHAL - MORDREL - HENAFF - TALDIR

et modernes...

R.TUGDUAL - R.GLEMAREC - R.PENNEK - A.LE BANER

ha brezhonegerion.... YOUENN OLIER - ALAN HEUSAFF

etc...

Nous éditons :

TOUS TEXTES & PAMPHLETS BRETONS ET FRANCAIS

LA BRETAGNE RÉELLE

Organe des Jeunes de la Bretagne Nouvelle

TRIBUNE LIBRE DU MOUVEMENT BRETON

ABONNEMENTS - PROVISION

PROVISIONS : 7,00 francs pour 10 numéros
ABONNEMENT D'ESSAI A 10 NUMÉROS : 4,00 francs
Abonnement Annuel à 24 Numéros : 15,00 francs
ABONNEMENT AUX 4 CAHIERS TRIMESTRIELS : 10,00 francs
Abonnement Complet : 25,00 francs
"JEUNES" : Demi-tarif - ABONNEMENT DE SOUTIEN : 30,00 francs

Directeur : J. QUATREBCEUFS

6ème Année

Délégué pour la région parisienne : Mikael JOSSEAUME - 12 rue du Mail - SAVIGNY-SUR-ORGE - (Seine-et-Oise)

COMPTE CHÈQUES POSTAUX 754 - 82 RENNES

Domiciliation : Banque de Bretagne

Adresse Postale :

LA BRETAGNE RÉELLE - MERDRIGNAC - C.-du-N.

Fondé en 1954

BI-MENSUEL

AN DEN GWENN DISKIANDET PE DONKADUR EUROPIZ

gant Youenn OLIER

I

Pell zo n'eus ket bet kement a vesk e menozioù ar Vretonad. Ne dizh ket ar vrogarourion sklaeraat o c'healioù diwar-benn pal an Emsav hag an hent e rankont mont gantañ evit hen diraez. Lod anezho a ehom trellet bepred gant meizadurioù arak ar brezel hag o deus nozhet awalc'h ouzh an Emsav. Fellout a ra din menegiñ dreist-holl ar ouennelourion a zo bet degaset da genlabourat gant Galloued eus an tu dehoù pellañ, gwashañ enebourion hor bro. Mar veno ar re-se, da skouer, e tlefemp kasaat an emsavidi aljeriat dre ma stourmont ouzh tud a "ouenn wenn" -indezeuropek, ariat, mar kirit,- en Afrika an Harternoz : hor c'henouennidi int hag o emgann a zle bezañ sakr evidomp. "Our kith and kind" ez int, hervez lavar ar Saozon.

II

Diaes eo koulskoude bezañ ali gant ar ouennelourion giz nevez-se.

Lavarout a rin diouzhtu perak : peogwir n'eo ket Aljeriz kreizdouarek - kabilegerion hag arabegerion - disheñvel krenn a gorf hag a orin diouzh poblañsoù zo hag a gaver ivez en Europa memes : kreisteiz Italia, Bro-C'hres, Bro-Spagn, Bro-C'hall ar c'hreisteiz.

Lakaomp bremañ na ve ket kavet e neb lec'h ar ouenn kreizdouarek en Europa. Penaos avat diogeliñ ez eo ar ouenn wenn indezeuropek dreist d'ar re all? An dra-se a vefe disoñjal pebezh kemm a zo e-tre renkadoù pobloù zo eus ar ouenn wenn. Noblañsoù zo, a-hend-all, er pobloù-se a sell outo evel ur ouenn ispisial dreist da hini ar werin hag eo arabat kemmeskañ ganti. Ra gounor ivez rumm ar b'pariaed en Indez : kevredigezhel eo ivez kudenn ar ouenn.

Ha ma vije unvan talvoudegezh ar ouenn wenn, daoust ha dreist e vefe da hini ar gouennoù all? E-keñver korf, da skouer? Ne vefe ket peadra da fogasiñ : n'omp ket loened da lakaat e gwel war ar marc'hallac'h. E-keñver spered? Europiz moarvat a zo gouest da gennerc'hiñ madoù danvezel dispar. N'eus dellid gwirion ebet en dra-se : frouezh ar spered gonit hag ar bizhoni eo ar sevenadur ijinezhel a zo hon hini. E-keñver kalon? Abalamour d'ar gristeniezh e vije. Ar gristeniezh avat a zo bet gwariet gwechall gant Europiz hag a zo nac'het evit ar poent gant kalz anezho. Ha ma ne vije ket e virfe ouzh ar ouennelourion da embann ez int dreist d'ar gouennoù all : n'he deus ar relijion netra da welout gant ar ouenn hec'h unan.

Pelloc'h ez in. Tostoc'h eo deomp eo ar pobloù a liv eget pobloù gwenn a zo : eveldeomp ez int pobloù yaouank ha n'o deus netra : eus pezh en doa roet deomp un istor hir ne chou netra. Eveltoned omp mui nemet gwerin, evelto omp pobloù didra ha broadoù diberc'hennet. Moarvat ne vo boutin biken o zenkadur hag hon hini hogen o c'hompren a c'hellomp.

An darn vuiañ eus ar ouennelourion a-hend-all a asuro deoc'h ez eo ar ouenn un dra speredel dreist pep tra. Ha setu dres an dalc'h : droukveskañ a reont ar ouenn gant ar vroad. Rankout a reer eta ensellout ha bez he deus ar vroad aljeriat, da skouer, perziou ur wir vroad. Amañ e weler avat ez eo ar gouennelour, da gentañ penn, ur broadelour, pe kentoc'h ur broadazeulour : dreist e vefe ar vroad c'hall da n'eus forzh peseurt broad all, dreist-holl er-maez eus Europa. Rak-se e tle bezañ lazhet ar vroad aljeriat, maz eus anezhi, pe virat a c'henel, ma klask dont d'ar bed.

Evit touellañ Europiz all er mare-mañ e komzont eus kendonkadur ha kendibennerezh ar ouenn wenn : o diskouez a reont evel ur mañ groñs da zamantiñ dezhañ e ne vern peseurt engav. Petra a c'hoarvezo avat ma selaouomp ouzh ar ouennelourion c'hall ? Dilezel a rankimp ar stourm evit Breizh en deiz m'o devo divizet ar re-mañ e tréitouromp ar ouenn wenn o klask dieubiñ hor bro o vezañ matinerzhomp ar stad a striv da zerc'hel beli ar ouenn wenn en he flomm en Afrika. Ma tegemeromp savboent ar c'hallaoued-se eo koulz diskregiñ diouzh hor mennad diouzhtu.

Gouzout a reer a-hend-all en em harpomp en hor stourm war ur reolenn sklaer : ar gwir he deus pep pobl d'en em ren hec'h unan, mat pe fall, en em ren avat. Hogen splann awalc'h eo ez eo Aljeriz ur bobl diforc'h diouzh ar bobl c'hall. Ma nac'homp eta ouzh Aljeriz ar gwir d'en em ren, ma kavont mat e ve kaset ar bobl-se da get dre an enframmadur war zigarez suraat dazont ar ouenn wenn en Afrika, en anv peseurt reolenn e c'houlenniomp an emgennerezh evit Breizh? Oc'h ober se ne reer nemet harpañ impalaerelouriezh ar vourc'hizion c'hall hag e lakaer dic'hallus goulenn netra evit Breizh.

III

Ne gradan ket zoken e tifenner ar sevenadurezh europat dre vras en Aljeria : ne c'haller ket kammeskañ ar sevenadurezh euro-

pat gant ar c'hultur gall pe an hini alaman pe an hini saoz pe an hini skandinavek pe an hini keltiek. Yezh ha kultur Bro-c'hall a zifennet hepken en Aljeria hag er broioù all dalc'het gant ar stad gall. Startaat brud ha galloud Bro-C'hall ne reer ken eta o skoazellañ sañset ar ouenn wenn. Diaes eo kompren e c'hellfe broadelourion vreizhat heuliañ seurt politikerezh dibocell.

Sellomp dre vras a-hend-all ouzh kudenn Europiz staliet er-maez eus Europa. Daoust hag Europiz e chomont e gwirionez? Ne gredan ket nemeur o vezañ maz eo graet ar vro gant an douar da gentañ. Poblou kar d'hor re ez int moarvat, poblou europat n'int ket avat, na dre an istor (berr tre peurliesañ), na dre an douaroniezh (15.000 Klm bennak diouzhimp e c'hellont bezañ, evel Aostraliz). N'omp ket evit e lezel da vezañ flastret gant poblou all, hep mar ebet; n'eo ket avat abalamour maz int kar deomp hepken, dre ma ranker tizhout diazezañ er bed ul lezenn etrevroadel a waranto gwir pep bobl da vezañ dieub ne lavaran ket.

IV

Sur eo avat n'eo ket ar ouennelouriezh a warezo ar poblou gwenn-hont diouzh argadoù ar poblou a liv : ar ouennelouriezh ne ray nemet broudañ un enep-gouennelouriezh hag atizañ ur stourm ma c'hell lo ar ouenn wenn bezañ peurdrec'het ennañ warc'hoazh. Na disañjomp ket : ma tiskouez an dud gwenn kasoni ha dispriz ouzh ar gouennoù all e vint kasaet ha disprizet d'o zro.

Degemeromp sturvenozioù ar ouennelourion : emgarantez sakr ar ouenn pe ar vroad ken tost da galon maurras hag e ziskibion; frikañ pe bezañ friket, lazhadegañ pe bezañ lazhadeged (warc'hoazh e vimp taget gant ar poblou du ha melen a vo deut da vezañ re niverus) (1) - d'ar c'houlz-se ne chom mui nemet an diouennañ evel politikerezh diwezhañ. Setu dres pezh o deus klasket ober' ar ouennelourion alaman epad ar brezel diwezhañ e-keñver ar Yuzevion.

Eveljust ne ginnig ket c'hoazh ar ouennelourion c'hall ar forn-pulluc'hañ (an Nazied o unan n'o doa ket kredet fogasiñ gant an dra-se zoken). Evit ar poent e veneger gant elevez e c'hellfed deskiñ da Aljeriz ober gant metodoù-kontrolañ-ganedigezhioù : soñjit, 35.000.000 a vo anezho a-benn ur c'hard kantved bennak. Na gredit eo n'eus forzh piv a ro an ali-se; ur c'helenner skol-veur war ar gwir en Aljer an hini eo (kv. unan eus niverennoù miz Genver Rivarol, 1959, a gredan). Zen buan all e spazhfed anezho, kredapl eo. Na klavout a reer tud a zoare all, frankizourion a-wechoù, o keuziañ da vadelezh ar C'hallaoued : m'o dije diouennet Aljeriz da vare an aloubidigezh evel m'o deus Europiz all diouennet an Indianed en Amerika ne zeufe den da damall an dra-se dezho bremañ.

(1) Boutin awalc'h eo ar menozioù-se daoust d'ar pezh a greder. Unan eus danvezioù bruderezh ar ouennelourion eo taolann an Arabed oc'h aloubiñ adarre Europa evel e deroù ar grenn-amzer.

E dalc'h an aon rak pobloù ha gouennoù nevez o sevel eo ar gouennelour eta. Evel m'en deus meizet avat ne oa ket tu d'en em zizober dicouzh ar pobloù nevez-se dre al lahadegañ en deus ijinnet an enframmadur da gas anezho da get. N'eo ket diaes divunout war betra eo diazezet an enframmadur : war an disfiziañs hag ar gasoni. Rak pe-tra eo ar pal anezhañ nemet distrujañ spered broadel ar pobloù yaou-ank, o hevelebekaat a spered hag a yezh, ober Gallaoued anezho penn kil-ha-troad, o lakaat da zegemer ar sevenadur hag ar relijion c'hall (hini ar Gourdadou meur, dieubiezh, ingaldek ha me'oar-me) - atav o lakaat da ober gant ur geriadur boutin ma ne zeuer ket a-benn da zegemer talvoudoù gwirion? Dav eo evit-se o degas da renaviañ herezh o zadou. En e lec'h e vo profet dezho ar geodedouriezh c'hall. Ma gredit ket e vo miret an enframmadur evit Algeria. Ir gevrediezh ijinnet gant lezennourion ar Vvet Republik ne vo nemet ur gannadouriezh hepken hag houmañ a vo renet koulz gant morianed ha gant Europiz. Ret eo anzav eta n'eus nemet ur geodedouriezh er gevrediezh penn-da-benn hag ez eo enframmet eta ar "stadoù" morian er stad gall. Kounañ a ran a-hend-all, ar pezh a oar an holl, e vo ar gelennadurezh uhel - ha dre se ar gelennadurezh penn-da-benn - etre daouarn Bro-C'hall war-eeun ha n'he devo ar Gumuniezh nemet ur banniel hag ur ganenn vroadel. An dra-se a ziskouez mat e rankint degemer da uhelskouer Bro-C'hall, bro ar vourc'hizion, an dispac'h gall kaset da benn ganto hag en em ganklañ e red o istor.

En desped d'an enframmadur seblantout bezañ frankizour e-keñver an dud a hiniennou ned eo nemet gwaskerezh e-keñver ar broioù hag ar stolloù e nac'h anzav a-grenn ez eus anezho.

Daoust, avat, ha bez e c'hell an enframmadur zoken tizhout ar pal a zo lakaet dezhi : n'eo ket sur tamm ebet. Rak elec'h suraat buhez ha frankiz Vro-C'hall en amzer-da-zont emañ war var da gas anezho da get hep mank un deiz bennak. Ma reer keodedourion o lodenn glok eus Algeriz hiziv hag eus ar Vorianed warc'hoazh (hag a zo adal bremañ keodedourion ar gumuniezh c'hall, aotreet eta d'en em staliañ e n'eus forzh peseurt bro anezhi,) e rankor reiñ dezho ivez ar gwir da envroañ er republik gall ha d'ober o annez enni. O vezañ ma eus a Algeriz ur bobl sperius kenañ ha ma vo ar c'hresk-poblañs en e varr er broioù du abarzh fin ar c'hantved-mañ hep ma c'hellfe o arboellerezh war-lerc'hiet o bevañ a zoare ez eo gwirheñvel kenañ e tiruilho en Europa engroezioù c'hoantek d'un heal-vat na gavint ket en Afrika (mar en em zispleg zoken arboellerezh ar broioù du ne c'helle ket evit se tapout hini Europa araok pell en arbenn m'emañ kalz war-lec'h hounnezh d'an ampoent). Bez e c'heller eta asuriñ hep nemeur a chafis da faziañ ne vo ket mui pobl Vro-C'hall ha pobl Vreizh ivez pobloù gwenn a-benn ur c'hantved pe zaou. Deut e vint da vezañ pobloù a liv.

Evit tizhout ar pal dispar-se e vo ret gorrekaat kresk live-bevañ Europiz. N'eo ket raktres Konstantin a gemao penn d'ar vazh er c'heñver-se : talvezout a ray da gentañ da Algeriz, a zeden- no dezhi holl vammennou-gonid ar stad c'hall hag ar gumuniezh evel

Kveteiz Bro-C'hall ergentaou. Talvezout a ray ivez ar raktres-se e soñj don ar ouarnourion c'hall da hoalañ Europiz du-hont; ar Vretoned na vo bet nac'het outon stankelloù ar Rada pe ar wilen n'o devo mui d'ober nemet mont da c'hounit o zamm greun du-hont. Ar plasoù a vo roet dezho er vro-se ne vint ket roet da Aljeriz a ranko bepred dont da glask fred e Bro-C'hall. Evel-se e vo graet kemmesk ar gouennoù a zo mennet, bezomp sur, gant uhel-bolitikerion ar Vro-C'hall a vremañ. Hag atav, evel-just, e skeud frankizouriezh. N'eus mar ebet ez eo touellet ar C'hallaoued dalc'hmat gant uhelvennañ ar romaned gwechall o doa graet ur bobl hepken eus kant pobl evel ma estlamma ar C'halianed Asonius ha Sidonius Apollinaris (1) pe Rutilius Namatianus (de reditu suo) "Fecisti patriam diversis gentibus unam".

Un disoc'h all a c'heller faltaziañ d'an enframmar : an enebiezh o tiwanañ etre tud gwenn ha tud a liv peogwir ne zeufent ket a-beñ d'en em gendeuziñ mat, stourmademoù ha krogadoù a c'hello c'hoarvezout etre an div ouenn e pep lec'h war dachenn ar barrez. D'ar mare-se e c'hello ar ouennelouriezh pegañ e spered ar werin ha dont da vezañ an andon a zizurzh hag a gasoni war douar Europa. N'eus nemet sellout ouzh ar c'hadabuilhoù a zo degouezhet nevez zo e Bro-Sac'h, ouzh pezh a zegouezh bennez er Stadoù-Unanet pe en Afrika ar c'hreisteiz, ha kounañ ar progromoù diniver o deus kemeret lec'h en Europa abaoe m'o deus ar Yuzevion kollet o douar ha m'int bet skinget er broadoù europat hep dont a-beñ d'en em gendeuziñ gant hini anezho. Seurt kentel a zlefe deskiñ da Europiz n'eo ket fur terriñ hep ezhome kempouez hag eazisplog natur ur bobl a rank chom heñvel outi hec'h unan anez mont da get.

Un heuliad all eus ar politikerezh enframmañ degemeret gant ar stad gall a zo aes da ziverzout : dispartiañ Bro-C'hall diouzh ar pobloù europat all eus an douar-bras. Ar re-mañ n'o deus ket a drevadennoù. Bro-Alamagn distag diouzh Bro-C'hall hag Europa ar C'hornog a glasko hepken bezañ adunanet ha tentet e vo muioc'h-mui da dizhout an unded dre un emglev gant ar stad alaman komunour : ne vevo ket atav Adenauer. N'eo ket dic'hallus zoken en em ziskouezfe a-beñ ur pennad adzer ur gomunouriezh vroadel evel maz eus bet a-ziagent ur sokialouriezh vroadel (2). Ar stad alaman-se ne c'hello bezañ staget nemet ouzh bloc'h ar reter hag a zeuio da vezañ muioc'h-mui unvan. Komprenet o deus ar stadoù komunour europat kentel ar c'henvarc'had. Aozet o deus kerkent ar c'hK.O.M.E.K.O.N a zo an organadur par da hini ar c'henvarc'had er reter. Anv a zo ivez adal bremañ a sevel ur gengevrediezh elec'h e vefe kenklet stadoù dishual bremañ egiz Hungaria, Tcheko-slovakia, Polonia, h.a. Gounid seurt kengevrediezh, etouez gounidoù all, e-keñver al lezenn etrevroadel, e vefe diskleriañ "afer diabarzh" kement emsavadeg a errufe er broioù-se. E-keit-se avat, a-

(1) Feuzsur on ez so soñj kuzh an arme c'hall - diouzh m'he deus ur soñj - kemmesk ar gouennoù.

(2) Komunouriezh ha broadelouriezh a zo unanet e meur a vro : Rusia, Viet-nam, Bro-C'hall ar brezel diwezhañ.

balamour d'ar gumuniezh da sevel, en em zisrann Bro-C'hall muioc'h-
mui diouzh broioù all ar C'hornog : nac'hañ a ra lakaat he strollad-
listri hag he c'hirri-nij hemolc'h e servij Kenurzhiaour Feurenglev
Atlantel an Hanternoz (K.F.A.H.). Evit c'hoari roll ur galloud meur e
fell dezhi tennañ digant Bro-Saoz hag ar Stadoù-Unanet segredoù an
Atom hag a zo bet nac'het outi a-hend-all. Dija en deus ranket K.F.A.
H. lemel e gizri-nij atom diwar aervaoù Bro-C'hall. Anatoc'h-anatañ
eo eta e fell da ouarnourion Vro-C'hall a vremañ sevel un impalaer-
iezh giz nevez a vo distag war un dro diouzh U.R.S.S. hag ar bed
anglat-saoz. Arvar brasañ seurt politikerezh avat eo rennañ unvaniezh
ar bed digomunour hag a-benn ar fin eta labourat evit ar gomunouriezh
e tisklerier euzhiñ outi. Kement-se a-benn krouiñ un dreist-stad a vo
renet warc'hoazh gant tud a liv ha na vo ket galloc'h eget nad eo ar
Brazil portugalat, na vo ket mui europat ha na c'hello ket eta deden-
nañ ar pobloù europat all chomet a ouenn wenn.

Pezh a verkan amañ n'eo ket faltazi rik. Anv a zo bet un
nebeut mizioù zo eus ur vodenn dud e Bro-C'hall, Gaoliz anezho moar-
vat, o doa embannet ur skrid "Patrie et Progrès" na tisplegent ennañ
penaos e veizent "Unvaniezh ar Republikoù gall sokialour". War a se-
blant e karfe ar re-se e ve par an Unvaniezh-se da hini URSS. Savet e
vefe diwar he fatrom; sokialour e vefe; kempouezañ a rafe URSS da
c'hortoz stourm outi gant armoù kevatal d'he re peogwir he devo dez
pe zeiz he bombezennoù A pe H, arnodet er Sahara a-benn dek pe ugent
vloaz a esper moarvat ar C'hallaoued vat-se. War an ijinerezhañ fina-
set gant ar stad gall e kontont evit stagañ da vat ar broioù a liv
isdispleget bremañ ouzh Bro-C'hall. Enneizhiet e vo eta holl arc'hant
ar C'hallaoued er broioù, tramor evit diogeliñ dazont an impalaeriezh.

VI

Daoust hag an holl vouneiz enouestlet du-hont - hep kon-
tañ ar buhezioù tud a zo bet kollet pe a vo kollet o stourm ouzh ar
vroadelourion - a dalvezo ez diarvar da grouiñ an impalaeriezh c'hoan-
tet? N'eo ket kredapl betek hen.

E gwirionez ne c'heller ket keñveriañ URSS - ha n'eo ket
ur skouer evit pep tra forzh penaos - ouzh un Unvaniezh ar Republikoù
gall sokialour evit meur a abeg. Graet eo URSS evit ar pep brasañ gant
pobloù a ouann wenn kar nes etrezo. En em astenn a ra douar ar stad
rusian hep harz na troc'h ebet a-hed ur rannved penn-da-benn. N'eus
kerentiezh ebet er c'hontrol etre ar bobl c'hall hag ar pobloù a liv,
adal bremañ ez eo ken niverus ar poblañs afrikat hag an hini europat
er gumuniezh; warc'hoaz e stankaio buan pa vo bet displeget ijinerezh
hag arboellerezh ar broioù-se ha gwellaet yec'hed an dud. Gorread ar
vammvro c'hall a zo re enk e-keñver tachennoù ec'hon Afrika; dispar-
tiet int ouzhpenn gant ar mor kreisdouarek hag ur gouelec'h divent.
Pelloc'h eo Brazzaville diouzh Paris (6390klm) eget Paris diouzh New-
York (5840klm). Hag etre moskov ha Paris n'eus nemet ur blaenenn 2500
klm. bennak.

Ar gwashañ a zo avat eo ez eus o tiwanañ en Afrika un

7.
amskiant-ouenn a zeu da vezañ kreñvoc'h-kreñvañ ha na c'heller ket mou-
gañ. Diwar an emskiant-ouenn-se eo bet savet endev meur a stad dizalc'h:
Liberia, Ghana, Nigeria (30.000.000 a dud); Kameroun ha logo a vo dieub
warc'hoazh, Gwinea he deus gounezet he dishualded en ur vouezhiañ "nann"
bloaz zo.

Dibab ar vro-mañ dreist-holl a zo bet pouezus rak ur skouer
hag un atiz e vo d'ar broiou du all a zo chomet da c'hortoz didan ban-
niel Bro-C'hall. N'eus bro ebet en Afrika hag a asanto en diwezh da ve-
zañ en ur stad izeloc'h eget Gwinea. Anv a zo bet a-wechoù, da skouer,
eus emzelidigezh Bro-Varoko er gumuniezhe ser dirous-tlañ kudenn Al-
jeria. N'eo ket gwirheñvel avat e teufe da vat ar mennad-se rak, forzh
penaos, e vefe un diskar evit Bro-Varoko e-keñver ar broiou afrikat
all a vo holl dishual dez pe zeiz : mirout a rafe outi da c'hoari ar
roll etrevroadel a fell da bep stad dieub c'hoari.

Lec'hiadur douaroniel ar broiou dieub en Afrika n'eo ket di-
bouez kennebeut. N'eus nemet sellout ouzh ur gartenn evit gwelout pe-
naos int sanket e-kreiz ar bloc'h gall ha war var da rannañ anezhañ.
A-walc'h e vefe d'ar mali en em ziskleriañ dieub, evel m'en deus ar
gwir hervez al lezenn c'hall zoken, evit ma ve troc'het e daou ar bloc'h
se.

Ar gwashañ argoll d'ar bloc'h-se eo an enebiezh a zo tonket
da ziwanañ en anzer-da-zont etrezân hag ar broiou dishual a sonto a-
nezhañ evel un dañjer evito. Klemmet o deus gallgarourion evel Houphouët-
Boigny e-kerzh kendalc'h diwezhañ stadoù ar gumuniezhe c'hall diwar-
benn itrikoù ar stadoù morian dieub evit levezonañ ar re a zo chomet
didan beli ar stad gall hag o lakaat da zibab an hent o deus-i kemeret.
Da soñjal a zo ne ray an itrikoù nemet kreskin er bloavezhioù da zont.

Ar c'hudennoù arboellerezhel rouestlet gant balkanekadur A-
frika deuet diwar savidigezh ar gumuniezhe c'hall a lakay gwashoc'h an
traoù : Ekonomiezh ar Senegal da skouer a zo digempouezet er marc-mañ
peogwir n'emañ ket mui Gwinea en hevelap arboellva ganti. Gant dispar-
ti Gwinea he deus kollet bro-Senegal ul lodenn vras eus he gwerzhva.
Kevezerezh an Aod-Olifant bremañ a zo kasaus ivez eviti : ijinerezhioù
Bro-Senegal a oa bet savet e sell d'ur marc'had 10 gwech ec'honoc'h
eget an hini a zo roet dezhi bremañ. Kement-se a ziskleir evit lod po-
litikerazh unvaniñ ar mali er marc-mañ.

VII

Kalz re zistabil eo e gwirionez stad Afrika evit ma c'hell-
fe Bro-C'hall -ha nep stad europat all- kontañ war netra asur.

A-hend-all, ar gourdrouz graet gant ar stadoù du da zibab an
dieubiezh diouzhtu ma ne roer ket dezho e storn ar Gevrediezh ar pezh
a c'houlennont a zegas ar gouarnamant gall da brofañ dezho hep breutaat
pell kement dreistwir a c'hoanta ar re-mañ. (1) Adal bremañ avat e fell
da stadoù morian ar Gevrediezh ul lodenn vrasoc'h e gouarnamant houn-

---

(1) En abeg da Algeria ne c'hell ket ar gouarnamant gall stourm war
daou dalbenn. Gwinea a zo dleourez da Algeria eus he dieubiezh.

nezh. Anat eo bet e-kerzh bodadeg kuzul ar Gumuniezh, e miz C'hwevrer diwezhañ ha muioc'h c'hoazh e-kerzh kendalc'h madagaskar : ren he fo-litikerezh diavaez a vennont, ha warc'hoazh kontrolañ hec'h arme. Daoust d'ar pezh a embanner ne sello biken ar vorianed outo o unan e-vel ouzh Gallaoued pe Europiz : penaos e c'hellfent? Re ziboell e ve-fe. Troet int da gentañ penn ouzh Afrika ha bez e c'heller empennañ e lakfent ar Gevrediezh d'ober brezel evit frankaat o emled er rannved-se.

Arabat disoñjal dres e fell d'ar vorianed herzel ouzh pezh a anvont balkanekadur Afrika. Koun o deus a gentel Amerika ar C'hreisteiz a zo bet rannet war wall ar Saozon a gave dezho e vije aassoc'h kontrolañ ar rannved-se ha kenwerzhañ ennañ ma chomje rannet. Modibo Keita, rener stad ar Soudan ha Leopold Senghor eus ar Senegal a zo e penn an Emsav-se a zo ganet ivez diwar abegoù arboellerezhel a seurt gant ar re an eus meneget uheloc'h e ser Gwinea. Bez e fell dezho adsevel ur stad morian eus ar grennamzer, ar Mali, gant pevar stad morian nevez krouet. En arbenn da gorvigelloù politikerion c'hall a zo n'int deut a-benn da strolañ nemet daou stad hepken, senegal ha Soudan (1). Da gentañ en doa nac'het ar gouarnamant gall anzav kevrediezh ar Mali. Modibo Keita avat a ginnigas kuitaat hep dale ar gumuniezh, evel Gwinea. Ret e voe eta da L.G. plegañ. Daoust ha gounezet en deus kalz o kilañ evel-se stad gwenn nemetañ ar Gumuniezh? N'eo ket sur rak, e gwir, ez eo dieub tre kevrediezh ar Mali ebarzh kengevrediezh ar stadoù all a-vloc'h. Bez ez eus ebarzh kenreizhadur ar Mali ur mell hag a zo geriet evel-hen : "E stern an englevioù ispisial a vo sinet gant organadurioù ar Gumuniezh ez eo aotrekaet rener ar gouarnamant kevredel (Mali), goude kaout ali ar gouarnamant (Mali), da skoulmañ darempred gant pennadurezhioù estren en Afrika, dileuridi ar Gumuniezh er broioù-se ha dileuridi gannadvael estren bet barrekaet da bledañ gant ar stadoù kevredet (re ar Gumuniezh)..." Bez e c'hell eta kevrediezh ar Mali, eus he ferzh hec'h unan, boulc'hañ ur politikerezh a rank da c'houde, bezañ degemeret gant ar stad gall e unan.

Setu a-hend-all pezh a ziskleir Senghor, unan eus renerion Vro-Senegal, e deroù 1959: "Prest omp da chom er Gumuniezh ma aotre ar gumuniezh deomp tizhout hor palioù a zo tri anezho : kevrediezh kentek en Afrika ar C'hornog hag Afrika ar C'heider, dishualded da dapout a nebeudoù, kenciladur gant Bro C'hall e stern ur Gengevrediezh. O vont war-raok bepred evit jubennañ ar c'henreizhadur (gall 1958) e c'heller diraez ar palioù-se holl..."

Eus kement-se petra klozañ? Da gentañ e adkaver amañ dalc'mat amzivin politikerezh D.G. a gemm e ster hag e dalvoudegezh hervez an emzivizerion. Evit D.G. ez eus anv a sevel ur stad meur e-giz an USA pe URSS: gall rik e chomfe en diwezh ar stad-se. Evel ur

(1) En abeg ivez, ret eo lavarout, da Houphouët-Boigny dalc'her d'ar Gevrediezh c'hall, rener stad an Aod Olifant, unan eus pinvidikañ stadoù A.G.A.C.H. kozh ha na fell ket dezhañ lakaat pinvidigezh e vro e servij ur gevrediezh afrikat.

c'hoarier poker e kinnig D.G. da Afrikiz an dishualded evit n'hen nac'h fent o unan ha lezennelaat beli ar stad gall warno. Ur stad-traoù e oa ar velli-se betek-hen. Pa vo liammet ar vorianed gant o dilez e unan e vo reishaet, santelaet, sakraet galloud Bro-C'hall war Afrikiz. Evit Afrikiz avat n'eo ar Gumuniezh nemet un hent da greñvaat Afrika dre unaniñ anezhi e framm ar gumuniezh-se. Un tu eo ivez da sunañ arc'hant digant ar stad gall da ijinerezhañ o rannved : ha goude-se ur bennozh-Doue ha kenavo. Ha Breizh a vo bet aberzhet da huñvre c'houllo ar Gevrediezh c'hall.

Ha zoken ma chomfe ar stadou morian e stern ar Gevrediezh c'hall ne rafent nemet peogwir e vefent mistri warni a-benn ar fin.

En em frealziñ a ra ar C'hallaoued o soñjal e komzo galleg ar pobloù-se : Afrika c'hallegered keferataet ouzh Afrika saoznegerezh a zo ur bomm-lavar a gaver dindan pluenn kelaouennerion eus an tukleiz zoken. Un emdouell eo dezho krediñ avat he devo Afrika - n'eus forzh peseurt yezh a gomzo - un dra bennak da welout gant Europa. Daoust hag ar Brazil a zo da gemmeskañ gant Portugal hag ar Stadoù-Unanet gant Bro-Saoz?

VIII

N'eo ket reizh e gwirionez tamall da Z.C. en em zistrobañ diouzh an impalaeriezh c'hall gozh evel ma ra broadelourion fachist "Jeune Nation". Bevañ a ra D.G. diwar goanagoù; ne c'hell ket ober e-giz-all, c'hoari a ra kartenn ar frankizouriezh peogwir ne spir ket an nerzh er mare-mañ. Hogen e ziskleriadur e Bro-Somali a ziskouez e vefe prest d'hen implijout diouzh ret hag e bolitikerezh en Algeria a zo sklaer awalc'h ivez er c'heñver-se. Merket em eus avat an dra-se endev. N'eo ket Bro-C'hall evit padout ouzh brezelioù a seurt gant hini Algeria betek diwezh ar c'hantved-mañ. N'emaomp ket mui en amzer ar Romaned a oa o unan penn d'ober o renkoù en o rannved. Stourm war-eeun ouzh Afrikiz o klask tapout o dieubiezh a vefe stourm ouzh an holl bobloù a liv, an holl bobloù yacuank isdispleget a fell dezho kreskiñ d'o oadgour ha tizhout barr o brud. N'eus ket tu ez anat.

Pactred "Jeune Nation" e Bro-C'hall a garfe e gwirionez e chomfe ar re wenn mistri en Afrika evel maz int en Afrika-ar-C'hreisteiz. Dezho e vefe renadurezh ar stad, ar plasoù uhel, ar c'hargoù a bouez, ar binvidigezh, ar c'hapitalioù. Ar vorianed a bourchasfe dornvicherourion, implijidi izel. Pa rafent ar memes labour e vefe paset kalz muioc'h ar re wenn eget ar re zu : setu pezh a c'hoarvez e Nodisia hag en Afrika-ar-C'hreisteiz, er mengleuzioù dreist-holl (1). War ar marc'had e vefe dispartiet krenn an div ouenn : karterioù anneziañ ispisial, skolioù, ilizoù h.a. "apartheid" penn-da-benn eta.

Hevelep stad n'eo ket unan da badout avat : re a stennerezh a zo ennañ ha dinatur eo. N'eus ket a blas war un douar bennak evit div bobl kemmesk ha diforc'h mar war un dro. A-benn ar fin e kredan emañ Afrikiz wenn war an hent fall da-hont. Kasoni ar re zu emaint o vrou-

(1) Pinvidik mor eo ur mengleuzier gwenn e Nodisia, gouest da brenañ 2 c'harr-tan a lore'h a-wechou.

dañ a darzho un deiz hag a skubo anezho. Ne zismegañsus eo evit mab-den an Apartheid, evel ma vezont anezhañ, evit bezañ miret pell. Muioç'h-mui o devo darbar gant an dud a liv : soñj hoc'h eus eus boikoterezh an dezougarezhioù-boutin un nebeut bloavezhioù zo. N'eo ket troet hevelep diskouezadenn d'ar reveulsi dre maz eo bev spered Gandhi etouez renerion ar re zu du-se : erbedin a ra ar re-mañ -kv. Kendallalc'h Akkra- chom hep ober gant ar brezel. Padal n'o deus ket termet ar pennadurezhioù gwenn en Afrika-ar-C'hreisteiz da ober o unan gant an nerzh evit terriñ diskouezadennoù ar Vantoued. Petra a chomo gant ar vorianed a-benn ar fin nemet ober gant an nerzh ivez? Deiz pe zeiz e roy frouezh marvus kelliñ ar gasoni a zo bet hadet e kalonoù ar re vac'homet. Ho pezet soñj eus pezh a zo c'hoarvezet en Iwerzhon : d'ar mare m'en deus tarzhet an dispac'h e oa echu mac'homerezh ar Saozon e-keñver Iwerzhoniz a hiniannoù. Bêvorioù ar gwaskerc'h a wechall goueledet ebarzh isemskiant an dud a zo bet awalc'h da skarzhañ ar Saozon diwar an enezenn. E Breizh e vo heñvel : d'ar c'houlz ma vo bet lazhet brezhoneg ar bobl e tiwano e don spered ar Vretoned an droukrañs o lakay da argas eus ar vro ar re o devo o zouellet hag o dibourc'het. (1)

Petra a rank ober ar re wenn du-hont? Ket eo anzav e gwirionez ne c'hell an dud wenn sevel pobloù gwenn nemet war douaroù peuzc'houllo evel Amerika, Aostralia, Zeland-nevez. Rak-se e karfe pennadurezhioù gwenn Afrika-ar-C'hreisteiz sevel ur stad morian suj d'o hini a wel da zezougen, da gasañ, da "vuorzhañ" ennañ - pa lavaran mat - o morianed na c'hellont ket ha na vennont hevelebakaat. Ar stad-se a vefe gouestlet d'al labour-douar, prenañ a rafe traizoù oberiet er stad gwenn : ne vefe ket dieub e gwirionez.

Evit ar poent ne gav ket din e vo kaset da benn ar mennad-se. Diazezet eo arboellerezh Afrika-ar-C'hreisteiz war labour marc'had-mat ar re zu ha rivinet e vefe ma kollfe an damsklaved-se. Marteze e vo un diskoulm d'ar gudenn en deiz ma vo emraekast an ijinerezh er vro-se. Pa ne vo mui ezhomm nemet eus un teknikour o leviata ardivinkoù tredanonek elec'h e oa dav kaout 200 pe 500 dornvicherour e c'helllo ar re wenn tremen hep ar re zu.

Hogen ne vo ket echu trubuilhoù ar gouarnamant gwenn evit se : ret e vo d'ar stad du gellout magañ e goodedourion. Ret e vo dezhañ bezañ mignon d'ar stad gwenn. Ne vo ket tu avat ma n'en em gav ket ingal dezhañ. Ne vev ket an den diwar bara hepken : e lorc'h a zo prizioc'h dezhañ eget e vara. An arc'hant hag an hoal-vat n'int nemet un arouez eus stad uhel pe izel an den. Ne stourm ket ar vicherourion, da skouer, evit pourchas ur c'harr-tan pe un arnel-yen, evit bezañ ingal d'ar voure'hizion ha sammañ en o lec'h kiriegezh ar stad int gouestoc'h egeto da ren hervez ar reizhded ne lavaran ket setu o uhelvennad gwir. Heñvel n'en em gannomp ket e Breizh evit ur genaouad bare ouzhpenn, evit kaout ar gwir da embann dirak ar bed omp Bretoned hag omp koulz ha n'eus forzh peseurt pobl evel Bretoned, ne lavaran ket. Ne c'hall ket eta ur bobl zu du-hont degemer un aluzen hon lakfe

(1) Lenn war an divoud-se ar pennad embannet war "The Welsh Nation" miz Mae 1959. gant Michael Scott, difennour ar Vorianed du-hont.

sklav goude ma aotrufe an aluzen-se chom hep labourat ken. Ne fell ket d'ar pobloù du bezañ bugale da viken renet gant un tad madelezhus pe get. Ar Rusianed o deus komprenet an dra-se : elec'h reiñ an aluzen dismegañsus-se d'ar pobloù isdispleget e kinnigont dezho eskeann marc' hadourzhioù etre pobloù ingal an eil d'eben. Raktres Marshall n'en deus ket graet berzh evel ma c'helled bezañ en gortoz abalamour ma oa ennañ un elfenn a dadelouriezh ha n'eo korf kevredigezhel emskiantek ebet evit gouzañv hiziv an deiz.

Dre vras, a-hend-all, ez eo techet ar pobloù afrikat da zoareoù-ober ar Rusianed dre ma roont dres muic'h a zieubiezh hag a zishualded dezho. Gwall skoueriet eo bet Europiz gant diskleriadur Sekou Toure : Sevel a raje al labour dre ret e Gwinea a-benn harnezañ ha kenurzhiañ ar vro. Ret eo tostaañ ar c'houzoù-se ouzh ar re a zistage Leopold Senghor diwar-benn al labour galet a ranko sammañ afrikiz abarzh gounit o gwir zishualded. Ha menegiñ a ran ouzhpenn komzoù all eus Modibo Keita, rener ar Soudan : "Ar galloudoù-stad diazezet war an arc'hant ne oufent kaeañ ouzh youl afrikiz d'en em ziogetiñ egiz ur vezelezh vroadel. Ken er Soudan, ken en diavaez e lakamp en e blomm ar "Strollad Nemetañ" hag e roimp lusk d'an engroezioù c'hoantek d'an unded ha d'an dieubiezh." (1)

Sklaer awalc'h eo ar c'houzoù-se. Souezhiñ a ran hepken o defe ar C'hallaoued roet ken aes ar veli da dud ha n'o deus tenerded ebet en o c'heñver hep anzav ster gwir o dilez. Me'oar ivez petra a c'hellfe lavarout paotred an arme c'hall : brec'h Moskov a zo aze. Ne gredan ket. Ar pezh a c'houlenn Afrikiz hag ar pobloù a liv isdispleget n'eo ket ur brederouriezh nag ur venoziadeg : hentenoù, metodoù, da greskiñ o feadra ha da suraat o dishualded ne lavaran ket. Gwelout a rafen kentoc'h amañ ur spered datheñvel ouzh hini ar sokialourion-vroadel evit darn hepken eveljust, e Bro-Alamagn; ar re-mañ a lavare ivez : labour kentoc'h eget aour. (2) Da lavarout eo, dioutañ e unan e tle emsav Afrikiz emdreñ e seurt doare ma harzo ouzh n'eus forzh pe-seurt broadelouriezh all kapitalour pe gomunour e ve. Ne c'hellfe kouezhañ emsav Afrikiz e dalc'h ar gomunourion nemet e klaskfe ar C'hallaoued pe ar Saozon distrujañ anezhañ dre vil. Neuze ez afe renerion Afrikiz da glask sikour digant Rusianed ha Sinaiz ha war var e vefent da vezañ paket en o rouedoù. Ar re a harp ar gomunourion eta eo ar re a nac'h anzav ez eo reizh engann ar vroadelourion en Afrika rak oc'h ober se e roont d'ar Rusianed ha d'ar gomunourion dre vras un dro da etredonat en afer. N'eo ket o lavarout ne zlefent ket ober e viror outo da ober. (3)

(1) Kv. "La Bretagne Réelle" Nnn 100, p. 613.

(2) Peoc'helour eo alies an emsaverion afrikat, am eus merket. Dishañvel eta diouzh an Nazied.

(3) Degouezh Ejipt a ziskouez mat penaos ar broadelouriezhoù afrikat a zo dre natur enep-komunour zoken pa c'hoariont ar gartenn rusian. Kasem e unan en Irak a zo troet da vezañ enep-komunour en diwezh. Statud Kupra, kenreizhadur Helvetia, gwarant Europa unanet a zlefe siglaat Europiz e Norzhafrika, a gav din.

Moarvat n'eo ket dizañ pr na didregas emsavioù Afrikiz. Ur meni terzhien a zo gant ar rannved-se. Ar c'hleñved-se avat a rank mont gant e red-natur. O klask terriñ ar barrad terzhien e c'hellfed gwashaat anezhañ. Komprenet o deus ar Saozon an dra-se ha klask a reont harpañ broadelouriezh ar broioù arabek ha da lod anezho, da vihanañ. Politikerezh ar C'hallaoued en Algeria hag er "Gumuniezh" a ziskouez avat n'o deus ^{ket} komprenet mat an traoù c'hoazh.

Heñval eo ganeoc'h ez ou aet diwar va arroudenn? A'on ket : diwar-benn ar stad bantouat a garfe Suzafrikiz wenn e ve savet e c'heller asuriñ kement-mañ -ne c'helle spleitañ seurt stad nemet maz eo empennet, c'hoantaet, mennet ha kenurzhiet gant Afrikiz o unan. Ne vo evit ober berzh nemet maz eo o zra e gwirionez. Eus kreiz donnañ ur bobl hepken e teu dezhi an nerzh da drec'hiñ an argolloù a ginnig hen islonkañ ha da ziogeliñ he bezoud. Pobl ebet ne c'hell bevañ gant sikour ha beli an estrenn. (1)

IX

Stag eo ar ouennelouriezh e spered ar ouennelourion c'hall ouzh ar stourm a-enep d'ar gomunouriezh ha da URSS. D'ar c'hentañ sell ne weler ket mat perak. Ma vijent reizhveizek ha kenboell ganto o unan e tlefe ar ouennelourion bezañ laouen o welout ur stad a ouenn wenn o kaout hevelep galloud ha levezon er bed a-bezh. Muic'h bez e tlefent hen harpañ rak n'eus nemetañ en defe ur chañs bennak da ledañ beli (da nebeutañ, beli-spered) ar ouenn wenn e pep lec'h war an dud a liv : ur venoziadeg ijinnet gant Europiz eo ar varzksiadegzh goude holl. (2)

E gwirionez n'eo ket ur bedveizadur bennak a zisrann ar gouennelour diouzh ar c'homunour. Nes e vefent an eil d'egile e-keñver meur a dra : danvezelour ha dizoue int o daou, ar gouennelour ne gar ket ar gapitalouriezh, dreist-holl an hini etrevroadel. A-hend-all ez eo tremenet hiniennoù aes awalc'h eus ar gomunouriezh d'ar ouennelouriezh hag eus ar ouennelouriezh d'ar gomunouriezh endro. Bep an amzer a-hend-all e kej ar gomunouriezh gant ar vroadelouriezh, dreist-holl abaoe ar brezel diwezhañ : da skouer, o deus dilezet ar gomunourion c'hall ar banniel ruz hag ar c'hanennoù etrevroadel abaoe ar brezel diwezhañ.

Padal e ra ar ouennelourion c'hall o Doue eus ar vroad c'hall, enkorfadur dreist ar ouenn wenn sañset. Dre maz int e gwirionez broadelourion kentoc'h eget gouennelourion ez int a-enep da URSS.

Prest eo hiziv ar ouennelourion c'hall da zegemer ur brezel atomel a-enep da URSS evit trec'hiñ da vat ur c'hevezer a vir ouzh ar stad gall, rener ar bed gwenn da astenn e veli war ar bed a-bezh. Arabat krediñ ne vag ket ar ouennelourion c'hall seurt huñvreoù.

(1) Perak ne ra ket berzh ar CELIB pe an emsaviou sevenadurel e Breizh? Peogwir e c'hortoz pep tra digant gouarnamant Paris ha netra digant pobl Vreizh hec'h unan.

(2) Un dra iskis eo merzout war gelaouennoù bruderezh bro-Sina ar Rusianed trevezet gant Sinaiz betek en o gwiskamant.

Faltaziañ a rafent awalc'h gant dudi ur brezel etre URSS hag ar Stadoù Unanet, ha Bro-C'hall chomet nep-tu pe dibistig awalc'h, mestrez en diwezhañ war dismantrou an daou stad ramz diskaret, a-drugarez d'ar bombezennoù A pe H he defe kennerc'het etretant. Empennañ a reont neuze Bro-C'hall e penn ar bed gwann evel ma empennent Bro-Alamagn epad ar brezel. D'an Europa-se eo ret kavout ur rener. Ergentaou e oa Adolf Hitler ur paotr dereat awalc'h evit ar gefridi-se alevet en eus avat neviz zo ur gouennelour sorc'hennet gant ar menozioù-se oc'h en em c'houlenn ez sirius ha ne c'hellfe ket D.G. c'hoari ar roll-se : kavout a rae dezhañ en diwezhañ e oa re "vurutellet" D.G. evelato. Notit : ar paotr-se a oa a-enep da Z.G. epad ar brezel eveljust.

Anat eo forzh penaos e fell da Vro-C'hall -etouez abegoù all- kaout he bombezennoù A pe H a wel da hevelp degouezh : ne ouzer morse. Ha rak-se ivez en em zistag tamm ha tamm diouzh K.F.A.H. P'he devo Bro-C'hall he bombezennoù e vo par d'ar Stadoù Unanet, bez e c'hello tremen hep bezañ kevredet ganti, en ur ger, dishual e vo adarre. Kenboell tre eo kement-se holl.

Dremañ a ra renerion an arme c'hall, a gradfed awalc'h a-wechoù, ouzh ur brezel a-enep da URSS elec'h en em gavfe Bro-C'hall hec'h unan marteze. Rakdivizet o deus melestradurioù ha renadurezhioù emren ebarzh rannvroioù ar stad gall troc'het diouzh Paris distrujet gant ur vombezenn H bennak moarvat! -ha distag an eil diouzh eben marteze : karget e vefe an uhel-velestrourion e penn ar rannvroioù-se da aozañ eus o ferzh o un ar stourm ouzh brezel-dispac'h ar strouezhegerion gomunour. Atav hurlink ar brezel-dispac'h! An dud-se a zo leun a galon hag a faltazi.

Anzav a ran ne gomprenan ket mat o menozioù. Kalz gwelloc'h e vefe dezho soñjal aozañ ar brezel dispac'h o unan kentoc'h eget en em zifenn -dalc'hmat en em zifenn, merkit mat, - a-enep dezhañ. A-hand-all n'o defe ket da zibab ma c'hoarvezfe ur brezel etre URSS hag o bro. N'eus nemet un trepas 500-500 klm. bennak etre harzoù ar bed komunour ha Bro-C'hall. En trepas-se n'eus soudard ebet koulz lavaret. An arme c'hall a-hand-all n'he deus ket a girri-nij e tailh da en em gannañ ouzh re URSS. Holl arc'hant-kred al lu gall a zo islonket en ur brezel ha n'en deus netra da welout gant ur brezel modern. Nevez zo eo bet krennet arc'hant-kred an nijerezh e Bro-C'hall abalamour da ezhommoù brezel Algeria. Ma tagfe ar Rusianed eta e Bro-Alamagn, hep implijout arm atomel ebet, n'eo ket diwirheñvel en em gavfent peazektez goude war ar Roen ha daou viz goude e Brest pe e Bayon.

Splann eo avat ne vo ket mui Bro-C'hall evit ren brezel bras ebet hec'h unan en amzer-da-zont. Hini 1914-1918 a vo bet an hini diwezhañ m'he devo c'hoariet ur roll a bouez ennañ. Kaer he devo ober en em gavo luziet a-gevret gant broioù K.F.A.H. er brezel a vefe da c'hoarvezout, Doue ra viro. Evel ma vo anezhi a-benn neuze marteze ur galloud atomel e vo barnet da vezañ flastret dindan ar bombezennoù atomel. Ret e kontañ e Bro-C'hall neuze etre 20.000.000 ha 25.000.000 a dud lazhet adal an devezhioù kentañ, da lavarout eo an hanter eus ar poblañs. (I) - (I) Ne venegan ket amañ an disoc'hoù tost ha pell ur brezel atomel evit ar ouenn hec'h unan a c'hello bezañ breinet gant ar skinaouadurioù.

Ne welan ket peseurt bro a c'hellfe herzel ouzh seurt koll-gwad. Penaos e c'hellfe Bro-C'hall neuze bezañ e penn ar bed wenn? Hini Europa ar C'hornog zoken? Ha penaos e c'hellfe gourc'hemenn neuze da bobloù a liv ur gumuniezh chomet dibistig en Afrika?

Ha dreist-holl ne vefe ket distrujet ar ouenn wenn e Bro-C'hall hepken. Er Stadoù Unanet, en URSS, ne vern piv a vije trec'h, e vefe ken spontus ar verventi hag an distrujaded ma vije diverket an impalaeriezhou-se diouzh kartenn ar bed ha marteze da vat. Ar follentezh lazhadegañ a zo krog e stadoù zo evit mirout o beli pe ar pezh a zo o chom anezhi a zo dreist-faltazi : n'eo ket awalc'h da Vreizh-Veur bezañ pourchaset dezhi ar voubezenn h o reiñ skouer fall e-giz-se da Vro-C'hall : emañ ivez o prientîn ar brezel biologiek (I). A-enep da biv avat e vez prientet ar brezelioù distrujañ-se? Atav a-enep da bobloù gwenn all. Rak gwashañ enebour ar ouenn wenn eo bet ar ouenn wenn hec'h unan. Farsus eo komz eus gourdrouz ar re velan pe ar re zu pe ar re c'hall pa ouezer mat en em gaso hor gouenn da get hec'h unan mar deo evit mont da get. Ar wirionez eo n' eus ket a enebiezh etre ar gouennoù pa vevont war douaroù distag, ebarzh stadoù dishual, gant ur rez-bevañ kevatal.

A bouez eo an diviz diwezhañ : rak kavout a ra d'ar pobloù a liv isdispleget eo bet lamet ha skrapet diganto ar madoù o dije gallet kaout ma vijent chomet dieub. N'eo ket peurreizh o barn rak dispac'h ijinerezhel an levret kantved graet diwar goust an dud didra er broioù gwenn memes en deus roet d'ar pobloù gwenn ar binyidigezh o deus : an dispac'h ijinerezhel-se n'eo ket bet kaset da benn er broioù a liv, ha ne vern penaos o devo da baeañ ar priz anezhañ. Gwir eo ivez avat n'o deus ket graet ar re wenn kalz a van ouzh o "breudeur" er broioù tramor. Evel Kornogiz vat ha ne gont evito nemet sevenadur an arc'hant n'o deus gwalet enno nemet an danvez gounid : kennerc'herion ha kuzumerion vadoù. Aozet o deus betek nevez zo ijinerezh ar broioù-hont e sell d'o gounid-int. Rak-se e tle bremañ ar Senegal, da skouer, gervel war e sikour un arboelleur evl an Tad Lebret da gas da benn evit kas da benn emzispieg reizhveizek ar vro.

Peseurt pobloù a zrestvevfe d'ar pobloù gwenn? Ar pobloù a liv ha marteze awalc'h Sina hec'h unan a c'hellfe chom ermaez eus emstok ar pobloù gwenn : m'he zag broioù europat ar c'hornog eo kalz diaesoc'h dezho trec'hiñ; ma ne dagont ket anezhi ne vint ket evit kevezañ ganti goude o zrec'h diwar goust URSS : re zinerzhet e vijent d'ar mare-se. Ma vije trec'h ar Rusianed zoken e teufe al lañs buan marteze gant Sina peogwir e vefe chomet er-maez eus ar brezel pe n'he dafe ket gouzañvet kement diwarnañ, en arbenn da niver he foblañs.

À

Disoc'h pennañ ur brezel etre pobloù gwenn eta eo pour-

(I) Kv.O.F. 24.6.59 a gont deomp istor ur marmouz tec'het kuit evel-se diouzh ul labourva eus ar brezel biologiek. Lenn ivez rakskrid unan eus levrennoù an "Actualités biologiques", Nnn 16 (1945), a gav din, gant Marcel Florquin, eus Liège.

ziskar ar ouenn wenn. Strivañ a rankomp da gentañ da ergas diouzhimp ar walen-se. Anzav a ran n'eo ket aes siwazh : kempouezadur an armoc nukleel etre USA hag URSS a zo, en ur stumm, un dra didoc'hus. Ar c'hempouezadur-se, dapust pegen dinatur hag euzhus e ve, en deus talvezet da virout ar peoc'h : an aon rak un dial spontus en deus parret ouzh un eneber da dagañ egils.

Pobloù Europa ar C'hornog avat a zle chom er-maez eus ar redadeg. Rak n'eo ket gant ar vonbezenn atomel e vo savetrest ar pezh a zo talvoudus e sevenadur ar C'hornog : an doujañs da vab-den.

Evit-se avat eo ret d'ar C'hornog en em wellaat e unan. Da gentañ e tle tizhout e unded ken speredel ken politikel. Diboell eo bezañ prizoniet en istor diot a vruzhun ar rannvel-mañ p'emañ an holl pobloù a liv oc'h en em unaniñ : Afrika dreist-holl, (hogen indez ivez (300.000.000 a dud) ha Sina (700.000.000 a dud). Europa ar c'hwec'h ne zle bezañ sellet nemet evel ur bazenn da vont pelloc'h. Spagn ha Breizh-veur a zle bout kenklet enni. Ne c'heller ket degemer e chomfe ar broioù keltiek all en ur stern disheñvel diouzh hon hini. War un dro ne c'hell ket Europa da zont bezañ netra nemet kenstrolladur ar stadoù impalaerelour. N'hon eus ket da hetañ da skouer e teufe Berlin da vezañ adarre kêrbenn ur Reich alaman, evel ma vo dav diwriziennañ kringoù-bev Londrez ha Pariz.

D'an eil, dav e vo da Europa degemer ur gelennadurezh a-berzh-stad a c'hello dedennañ an dud a galon ha bezañ lodennet gant ar bed holl. Neus nemet ur gelennadurezh gwir etrevroadel a c'hell enebañ ouzh ar gomunouriezh a zo ivez ur gelennadurezh etrevroadel. Setu avat si brasañ ar Gumuniezh c'hall : chom a ra gall, da lavarout eo broadel strizh ha serret. Ur venoziadeg resis, diazezet war dalvoudoù kristen gwirion, mat da vezañ ledet er bed a-berzh, evel ar gevredadouriezh, a c'hell enebañ hepken ouzh ar gomunouriezh. Siwazh n'he deus ket graet berzh ar gelennadurezh-se peogwir n'he deus ket kavet na stourmarion gendrec'het na brederourion vrudet. Bez e tlefe kavout harp hiziv er broioù bihan hag er rannvedoù isdispleget : ar re-mañ a c'hellfe c'hoari roll renkadoù ar vicherourion didra en alvet kantved en Europa ma karfent degemer ar gelennadurezh-se hag ho lakaat d'ober berzh. Ar sistemoù serret avat evel ar c'heCommonwealth pe ar Gumuniezh peogwir ne c'hellont nemet rannañ elc'h unaniñ, a sikour emsav "unvaonek" ar gomunouriezh etrevroadel. (1)

Bez e rankor ivez aozañ en Europa-se ur gevredigezh kenderziet ma vo lamet diouti ar brezel renkadoù hag an eneberezhioù a zo o wanaat hag o kontannañ anezhi. Klask a ra pobloù ar reter danzen ar gevredigezh kenframmet-se. N'eu nemet un tu avat da dizhout ar pal-se : dilezel an arboellerezh marc'had diazezet war ar gounid evit kempenn unan urzhiet diouzh ezhommoù gwirion an dud ha kontrolet ganto. Ar c'henobererezh a zle bout sichenn an ekonomiezh-se. Ma c'heller mircut dieubiezh an hinienn - arabat eo ober eus an ofedusted diazez ar vuhezouriezh - uhelaat ar werin, reiñ dellid hag hoal-vat d'an holl e c'hell-

(1) Ne c'helle ket ober berzh emsavadeg Budapest e 1956 peogwir ne oa nemet ur "Jacquarie". N'eo bet graet en anv gelennadurezh resis ebet.

lo Europa ar C'hornog dedennañ zoken ar re a stourm evit ur gevredigezh klok ha reizh e broioù ar Reter.

Ur gevredigezh unvan, degemeret a galon gant an holl, o reiñ o gwalc'h da c'hoantoù uhel hag izel an dud, a vefe didroc'hus ma vefe taget diouzh an diavaez. Awalc'h e vefe dezhi aozañ ul lu adal pazenn ar barrez hervez reolennoù ar brezel-dispac'h. Emañ plas an ofisour ar barrez, en e barrez c'henidik, tost d'an dud ha kemmaet ganto, o vevañ o buhez, roll an arme eo difenn un douar war an douar memes gant harp an dud a chom war an douar-se. Maget eus an diavaez e c'hellfe ur seurt brezel-dispac'h padout bloavezhioù ha bloavezhioù ha breinañ tamm-ha-tamm ne vern pe stad en dije broudet anezhañ er-maez eus e harzoù : brezel Algeria a zo bet kiriek d'ar c'hemm gouarnerezh e Bro-C'hall ha Napoleon gwechall a zo aet war an diskar adal ma rankas stourm ouzh ur bobl a-bezh emsavet a-enep dezhañ. (1)

Gwell eo, eveljust, hetañ un emdroadur eus gouarnerezh broioù ar reter war-du ur frankizouriezh wirion a dostafe anezhañ ouzh broioù ar C'hornog : seurt emdroadur, pell awalc'h moarvat, a argasfe gwalenn ar brezel na c'hell bezañ c'hoantaet gant den a galon ebet, a aotrefe unvanidigezh ar ouenn wenn a-benn ar fin, ne c'hell dont nemet eus an diabarzh diwar distennadur an darempredoù etre ar C'hornog hag ar Reter. Eus an diavaez ne c'heller ober netra.

Lavarout a rin kement-mañ deoc'h : suroc'h eo c'hoazh d'ar re a lavar e fell dezho difenn talvoudoù speredel kontañ war sikour Doue da gentañ eget war hini ar bombezennoù A pe B.

Hor roll-ni Bretoned eta eo harpañ kement a zo a-du gant ar peoc'h en Europa daoust ma n'eo ket reizh eveljust ar peoc'h-se. Hogen dre ar peoc'h e tleer lemel tamm-ha-tamm frouezh brein ar brezel diwezhañ. Un abeg resis hon eus da hetañ ar peoc'h hag ar spered peoc'h : brezelioù ar c'hantved-mañ eo o deus mouget an Emsav o tistreiñ bepred evezh ar Vretoned war-du kudannoù pell diouzh hini Vreizh. Rendacloù ar stadoù europat impalaerelour en deus pourchaset an opiom, a vire ouzh ar Vretoned da welout o gwir stad reuzendik. (2) Hap peoc'h, hap spered peoc'h en Europa, ne c'hellomp ober netra. Arabat krediñ e tegemeromp evit se direizhderioù zo : hogen ar pezh n'eus ket tu da seveniñ hiziv a vo gallet seveniñ warc'hoazh. Troioù dic'hortoz en em gavo moarvat.

XI

Krennoap hor menozioù.

Fellout a ra deomp e chomfe hor pobl ur bobl a ouenn wenn, evel pobloù all Europa : ne c'hell dreistvevañ ur vro nemet maz

(1) Ur brezel dispac'h penet gant stourmerion gendrec'het a c'hell padout epad dekvedoù ha trec'hiñ en diwezhañ. Kv. Digouezh Sina dres. Kenurzhiadur al lu helvetiat a c'hell bout ur skouer ivez.

(2) Betek hon e-hend-all n'o deus bet ar brezelioù-se da frouezh gwir nemet genel ar gouarnouriezh e 1917 hag astenn anezhi war un drederenn eus ar hollved etre 1945 ha 1946.

ec ur c'hendalc'h natur ha poellek eus an tremened. Degasidigezh a vern ar ouenn all disheñvel tre en hor broioù avat a dorrfe hengoun ar broioù-se, krouiñ a rafe pobloù nevez, kaer a vije ober, ur bobl hironed e Kornog Europa a sellfe ez natur ouzh Afrika kentoc'h eget ouzh Europa, distrujet e vefe eta hor pobloù kozh, hag a-enep d'an dra-se e stourmomp.

Ar politikerezh heuliet gant ar ouennelourion hag ar vroadelourion c'hall a vremañ ne c'hell dougen da frouezh en diwezh nemet kemmesk ar gouennoù ha da c'houde sujidigezh Europa pe ul lodenn eus Europa da Afrika.

Hon dever eo eta skoazellañ ar broioù du da vezañ dieub ha mistri war o douar rak n'eo nemet evel-se e vimp mistri war hon douar-ni. Darempredoù tost hor bo ganto moarvat hogen war bazenn an ingalded rik hag o chom distag mat dicuto.

Ar c'heneiladur etre ar broioù a liv hag ar broioù gwenn ne c'hell bezañ graet nemet dre hanterouriezh broioù ha stadoù gwenn didrevadennel. Iwerzhon a c'hellfe bezañ unan eus ar broioù-se. Heñvel, kavout a ra din n'en em santo dieub ar broioù du o tegemer harp Europiz ma teu an harp-se a-berzh ur stroll-broadoù a vo chomet er-maez eus an trevadenneladur kent. Europa a c'hell bezañ an dreist-stad-se kalz muic'h eget URSS a zo diazezet - n'eus netra d'ober d'hen nac'hañ - war hengoun impalaerel ar stad tsarat kozh : ur merk-barn eus ar fed-se eo bet stagidigezh ar broioù baltek ouzh ar stad rusian diwar hengoun impalaerel kent-komunour hennezh. Evit ar poent e tiskouez ar stad soviedek re a "ubris", re a rogentez o tiskouez e nerzh evit reiñ fiziañs d'ar broioù bihan ha d'ar broioù isdispleget.

Ne c'heller ket avat degemer politikerezh enep-soviedek dizampart ar ouennelourion rak emañ war var da vroadañ ur brezel nukleel ha da beurzistrujañ ar ouenn wenn war un dro.

Y.O.

GERIOU DIAES.-

Kennerc'hiñ : dedeurel, "produire".
Kendonkadur, kendibennerezh : solidarité.
Kannadouriezh : diplomatie. Kannadvael : diplomatique.
Keodedouriezh : citoyenneté. Enneizhiañ, enouestlañ : investir.
frankizouriezh : libéralisme. organadur : organisme
arboellva : territoire économique. kevrediezh : fédération (tra),
gwerzva : débouchés. kevredelezh (stad an hini kevredet)
kengevrediezh : confédération. kevredadegezh, kevredadelouriezh
(kelennadurezh)
kevezerezh : concurrence. emraekaat : automatiser,
kentak : primaire. emraekaezh : automation.
koneiladur : association. kouezhadenn : retombée
menoziadeg : idéologiezh. skinoberius : radioactif.
kenboell, reizhveizek : logique.
kuzumer : consommateur.
kilgerzhek : récessif
azezadur : session
kefridiadur : commission (stroll-tud)

DIELLOU HA NOTENNOU

I.-Evit diskouez pegen pell eo menozioù ar ouennelourion c'hall a zo bet kiriek d'ar c'henn gouarnerezh e Bro-C'hall warlene diouzh hor re-ni n'eus nemet lenn ur gelaouenn evel "Salut Public de l'Algérie Française", Nnn 50, 18 a viz Mezheven 1959, peurgetket skrid ar brezegenn distaget d'ar 16 a viz Mezheven e Paris gant Robert Martel. Tamall a ra an den-se d'an holl ensavadurioù etrevroadel pe dreistbroadel a zo bet savet abaoe ar brezel diwezhañ (pe ar brezel all) bezañ e servij ar frañmasonerezh (!) pe ar gomunouriezh (pe ar gapitalouriezh etrevroadel hag a rafe gant ar... gomunouriezh evit kas da benn he mennadoù, anvet gantañ "sunarkiezh") :

" Comme autres preuves plus minimales certes mais qui ont servi ou qui servent le plan synarchique je pourrais rappeler la S.D.N., l'O.N.U. d'aujourd'hui, l'UNESCO, la Petite Europe, le Marché Commun, l'Euratom, sans oublier un détail important que nos faibles mémoires ignorent aujourd'hui, la tentative de réalisation du trop fameux réduit breton de 1940 suivi peu après de l'essai de fusion des deux nations Angleterre-France (Société mineure britannique)..."

Piv a zisklerio din talvoudegezh resis ar "réduit breton" e soñj an den-se?

II.- Ar renerion-lu e pep bro a glask eveljust kuzhat efedoù braouac'hus ur brezel atomel. Padal ez eus kalz a ouizieion a lak an dud war evezh bremañ. Ebarzh niv. 477 F.O., 25-6-59 e c'heller lenn kement-mañ :

" Azezadurioù kefrediadur an energiezh atomel er C'hendalc'h (Washington, USA) o kregiñ er sizhun-mañ a zo o vont da lakaat splann un dra bennak sebezhusoc'h c'hoazh. Nemet e tinac'hfed embann danevelloù ar c'hefridiadu diwar-benn ar c'houezhadennoù atomel e ouezo ar bed a-bezh e vije kaset da get pep buhez a ziwar c'horre rannved ar c'hornog penn-da-benn, er Stadoù Unanet ivez, gant ar poultrennoù skinoberius disoc'het diouzh ur vombezadeg nukleel a vras a-berzh ar Rusianed - ma ne zarc'hav ket an Amerikaned a-gent ur vombezadeg atomel a vloc'h war URSS.. Ret eo ouzhpennañ e vije lakaet URSS divevus ivez gant enep-argad nukleel an Amerikaned da heul un argad nukleel trumm a-berzh ar Rusianed..."

Bez e c'heller krediñ e gwirionez e argilo ar pobloù da ober brezel gant armoù distrujus a seurt gant ar re-se. Faltaziañ a c'heller eta an iampalaerezhioù oc'h ober gant armoù klasel hepken. Hogen setu an heuliad : pe e klasker flastrañ penn-da-benn an enebour egiz a'eo bet graet evit Bro-Alamagn - hag hemañ dic'hoanget Hitler); pe neuze ne greder ket trec'hiñ penn-da-benn ha neuze kudenn ebet n'eo diskoulmet.

Ne vern penaos e meur atav war var da welout ur renerion holl vroioù da gaout bombezennoù (warlec'h Bro-C'hall he deus asuret Gana he defe he bombezenn e... 1970,) e pellec'h e echuo ar fol-

lantez-se?

Ar fazi eo krediñ e vever bepred e 1900 pe an amzer Loeiz XIV evel ma ra Gallaoued zo : mont a ra ar bed war-raok hervez ur c'hresk mentoniell abaoe diwezh ar brezel diwezhañ.

III.-Gouzout a reer o deus tamallet Sinaiz an Amerikaned da vezañ ka-
set da benn ur brezel biologek e Korea. Embannet o deus diwar-benn se
ur mell levr gant luc'hskeudennoù ha n'eo ket kendrec'hus tamm ebet
evit un abeg mat : seurt brezel - mar deo bet arnodet - n'en deus dou-
get frouezh ebet. Iskis eo gwelout ar Saozon o kas war-raok studioù e
sell da se pa ne vint morse evit implijout hevelep arm en arbenn d'ar
gwall-yrud a dapfent diwar ober gantañ.

IV.- Bretoned zo o deus graet brud araok ar brezel diwezhañ endro d'
ur ouennelouriezh ijinet e Bro-Alamagn hag a oa pennet dreist-holl a-
enep d'ar ouenn wenn dre vras. Ar yuzevion heskinet ganto a oa a ouenn
wenn : o rumoù-gwad, da skouer, n'int ket da ziforc'hañ diouzh re ar
poblañs ma vevont en e greiz. Daou fazi bras a oa da damall : kredenn
e dreistevezh ur ouenn da eben (stad ar gevredigezh a zo dreist da u-
nan all hepken); brizh-kehelerezh ar "veleganiezh hanternoz" sañ-
set.

Bretoned all avat o doa komprenet ne dalveze doujañ ar
ouenn nemet klask mirout kempouez ur bobl oc'h aotren dezhi evel-se
padout ha kenderc'hel. Lennit diwar-benn se pennad Loeiz Herrieu ebarzh
"Dihunamb", miz mezheven 1943. "Ar Vretoned o tifenn o gouenn". Tamall
a ra Loeiz Herrieu d'ar C'hallaoued kemmaeskañ ar gouennoù war zigarez
ober anezho Gallaoued etre. Pelloc'h e lavar : "Neoazh, daoust na sell-
fed nemet ouzh vad ar relijion, anat eo emañ aesoc'h labourat evit
klod an Aotrou Doue emesk tud ag an hevelep gwad, an hevelep yezh, tud
hag a zo yac'h ha divac'hagn, eget emesk tud mac'hagnet pe klañvidik
ha dishañval a yezh hag a spered..." Stourmet en doa Loeiz Herrieu en-
dev e 1940 a-enep ratozh ar C'hallaoued da zegas Norzhafrikiz da ge-
mar lac'h ar Vretoned soudardet ganto war maeziou Breizh.

V.- N'eo ket reizh tamall ur bobl a-bezh abalamour da bolitikerezh he
renerion da c'hortoz. E Bro-Saoz, da skouer, eo deut ar Strollad labour
da gompren pegen foll eo politikerezh ar vombezenn hag enskrivet en
deus en e brogram harzidigezh an arnodadoù nukleel - a-berzh Bro-Saoz
hec'h unan ma ne asant ket ar re all. Goulenn a ra e ve distrujet ar
stokoù bombezennoù ha zo er bed bremañ zoken. Poent eo d'ar re-se mer-
zout o fazi goude bezañ touellet an dud keit all pa oa ar veli ganto.

VI.- Levezon sekou Toure a zo brasoc'h eget a greder dre maz eus anez-
hañ rener ar sindikad bras "Unvaniezh vras Labourerion Afrika Zu."
Etouez renerion ar vorianed er Soudan eo ret menegiñ tud
egiz Idrissa Diarra, sekretour an Unvaniezh Soudanat, Mamadou Googo,
rener ar gelaouenn "L'Essor", Madeira Keita, ministr diabarzh ar Sou-
dan, kelenour an Emsav.

Renerion ar Soudan o deus morc'hed gant dibab Gwinea :
mezh o deus da vezañ diskouezet nebutoc'h a faiz vroadel eget Gwinea
ha bez e fellfe dezho en em gevrediñ adarre ganti; an dra-se ne c'hell
c'hoarvezout nemet e framm an dishualded. Gouzout a reer a-hend-all en

... a separatist, breiz atao na compagnie, gwerzet d'ar ...

deus protastet ar Soudan a-enep mennad Bro-C'hall da lakaat ur vobezenn da darzhañ er Sahara.

VII.-An enframmadur ne viro ket ouzh ur ouennelouriezh vorian da zi-wanañ ha da greskiñ. Nevez zo er Stadoù Unanet ez ae war-raok ensav ar "Vuzulmiz" vorian diezezet e 1931 gant Olijah Muhammad. Hemañ a bromet beli ha galloud d'ar re zu. Dellezekoc'h eo ar Vorianed eget ar re Wenn da ren an denelezh.

Arabed disañjal, a-hend-all, en deus kresket 17% niver ar poblañs en Afrika Zu e dalc'h ar C'hallaoued e-kerz an 10 vloaz tremenet.

VIII.- Ar vroadelouriezh ne c'hell nemet dispartiañ pobloù Europa ar C'hornog an eil diouzh eben. Bro-C'hall digenvezet da heul prezegen vroadelour Debré d'an 15 a viz Eost 1939 en Ile-Bouchard a zo kentelius er c'heñver-se.

IX.- Setu amañ gwerzennoù all tennet eus skrid Rutilius Namatianus, Galian "enframmet" eus ar Vvet kantved. O komz ouzh roma e lavar :

Fecisti patriam diversis gentibus unam,

Profuit iniustis te dominante capi.

Dumque offers victis propria consortia iuris

Urbem fecisti quod prius orbis erat.

Hag an droidigezh. "Graet ac'h eus ur vro hepken gant broadoù dispartiet, gonezet o deus ar re zilezenn o vezañ trec'het peogwir e oas o mestr, ur geoded ac'h eus graet eus pezh a oa ar bed a-gent."

Evel Asonius ha Sidonius Apollinaris avat e oa Rutilius Namatianus ur C'helt en doa renaviet e vroadelezh.

X.- Kilgerzhek eo ar ouenn wenn e-keñver ar ouenn zu. An hiron diwar an div ouenn a zo stag atav ouzh ar ouenn zu. Kv. Stadoù-Unanet.

A paraître :

Alan Heusaff

BROADELOURIEZH HA GOUENNELOURIEZH

Vient de paraître :

Un SPECIAL B.R.

C'EST PAR LA TETE QUE POURRIT LE POISSON

Prix : 1,00 F ou la question de l'orthographe, vue par J.K.

Le directeur de la publication : QUATREBOEUFs - Dépôt légal: 4e tr. 59
Bonéotypé par nos soins. -- Tirage : 250 ex.